

האלופים והמגבית / נתן אלתרמן

1

בפתיחתה של תערוכת-הציירים במגדל-דוד בירושלים הכריז שר החינוך והתרבות על תכנית שעלתה במחשבה להקים "קריית אמנים" בעיר העתיקה. הבשורה הזאת הובלטה בעיתונות כעיקרו של טקס-הפתיחה וזכתה להדים חיוביים ביותר.

למעשה, כבר יש תקדימים לרעיון זה. קריית-אמנים קיימת, כידוע, מזה שנים בצפת. אפילו כפר נטוש שלם – כפר עין-הוד – כולו אמנות, ואין צריך לומר יפו הקדומה. לגבי זו קיימת גם חברה מיוחדת, משותפת למשרד התיירות ולעיריית תל-אביב, ומטרתה המוצהרת של חברה זו להוסיף ולפתח את חלקה הקדמון של העיר, "כמרכז לאמנות ובידור", על-ידי אכלוס השטח באמנים והקמת סטודיות, גלריות ומועדונים אמנותיים.

לאחר נסיעה שבה אתה עובר למעלה ממחצית הדרך עד הסואץ, לאחר שדות הקרב החרוכים עדיין, אתה רואה מרחוק את אהליה וצריפיה של היאחזות ברדאויל. בשער המשק – שלט חדש, עשוי פח ועליו שם-המקום – נחל-ים, ולמעלה מן השם הזה ראשי-התיבות U.J.A שפירושו "יונייטד ג'ואיש אפיל", ואתה רואה ותופס כי תו-הזהות הראשון שכבר הספיק לקבוע עצמו כאן, במרחבים הללו שהמלחמה עוד עשנה מתוכם, הוא לא תו-החטיבות שנאבקו כאן. ולא תו-הגדודים שהקיזו כאן מדמם, אלא תו המגבית היהודית המאוחדת.

כן, זה השם הראשון המזדקר לעיניך כאן במרחבים שלאחר הקרבות האכזריים, והוא גם השם הראשון המזדקר בפתחו ש כל קיבוץ וכל מושב בישראל, כאן, בבראדוויל, זה נראה לך, במבט ראשון, משונה יותר מאשר במקומות אחרים, אף כי למעשה מה ההבדל? למעשה, אין דבר זה צריך להיות צורם יותר כאן מאשר בשעריהם של ישובי חומה-ומגדל או בפתחיהם של קיבוצי-ספר או מושבי-עולים אשר חלקה של המגבית בהקמתם הוא חשוב לאין-ערוך, אך לבטח לא חשוב יותר מחלק הדם היזע והסבל והבדידות של המתישבים.

2

ייתכן כי רק מחמת ההרגל אין אנו חשים כיצד תוויות אלו של המגבית המאוחדת, המודבקות על כל נקודת-ישוב בארץ, משבצות בגופה החי של המדינה את נימת קופת-הצדקה, את נימת ה"בעבור שנדב". נכון, המדינה היא מדינה נתמכת בתרומותיהן של התפוצות. רחוק אני מלזלזל בתמיכה זו ורחוק אני מלהצטרף לאלה הרואים את המגבית כעניין שיש להגדירו בביטוי המתוק "שנור". אך כשם שאני מודה בתמיכה זו, אין אני סבור כי היא מצדיקה הדבקת תוויות של צדקה על גבי ישובים, אשר כל עיקרם צמיחה עקשנית ונפתלת מתוך הייסורים והעמל וההשתרשות. תוויות אלו של המגבית על גבי ישוביה של המדינה אינן מוצדקות יותר ממה שהיינו עושים אילו הצבנו לכל אורך הכבישים בישראל

שלטים האומרים "נסלל בכספי משלם המיסים היהודי". לדעתי, גם המגבית המאוחדת אינה אלא מס-חובה שהעם היהודי משלם למדינה. אך אפילו אם לא נגרוס כך, ספק אם רשאית מגבית מאוחדת זו לטבוע סימנית שלה על כל קיבוץ ומושב כאילו הם מוסדות-סעד שהיא מקיימת. כאמור, רק ההרגל הוא המונע בעדנו מלראות זרותה וצרימתה של תופעה זו. צרימה זו תומחש אולי יותר אם נאמר כי לפי הגיון זה צריך היה להדביק תווית המגבית היהודית המאוחדת גם על תל-אביב וגם על חיפה ואפילו על ירושלים, שכן הערים הגדולות ותושביהן, חלק מקיומם ורמת-חייהם תלוי במגבית אולי יותר מאשר ישובי הספר והקיבוצים. אם כך ואם כך, שעה שראיתי את ראשי-התיבות של המגבית מזדקרים לפני-כל מעל שלטו של אותו ישוב חלוצי בודד, בואכה סואץ, חשתי לא רק את חשיבותה של המגבית היהודית המאוחדת כמכשיר לבנינה של ישראל, אלא גם את נכונותה להיות שלט מעל לבנין. אין להניח כי תופעה זו של הדבקת תוויות-התרומה על גבי ישובינו הוא פרי רצונם המפורש של המוני תורמיה של המגבית. מסתבר שזה בעיקר פרי רצונם ושיטתם של הפקידים, הגזברים, ראשי הוועדות, הפרזידנטים, הציירמנים, בקיצור פעילי המגבית היודעים כי איסוף הכספים צריך, כמו הצדק, לא רק להיעשות אלא גם להיראות, ולא רק להיראות אלא גם לטבוע חותם-זהות שלו על האובייקט המקבל והנותן גם יחד. אף כי ברור שחוקן מן הכבוד המופשט יש כאן גם רעיון מעשי. שכן מכוח התווית המודבקת יודע התורם בדיוק מה חוללה תרומתו, ודבר זה מעורר אותו להיענות למתרימים ביתר רצון גם להבא.

3

לרגל מה אני מזכיר את כל אלה? לרגל הידיעה שנתפרסמה בעיתונים כי היו חוגים ממשלתיים וציבוריים בישראל שהתנגדו ליציאתו של רב-אלוף יצחק רבין לוועידת המגבית המאוחדת בארצות-הברית למסע של התרמות. התנגדו בעיקר החוגים במשרד-החוק, שסברו בצדק כי מאחר שרב-אלוף רבין מיועד להיות שגרירנו בוואשינגטון, עשוי מסעו המוקדם הזה לפגום בהופעתו העיקרית, אלא שפקידי המגבית לחצו וראו בהופעתו במסע-המגבית של השתא דבר בעל חשיבות ראשונה במעלה ודעתם היא שנתקבלה.

מאחר שהדעה נתקבלה והדבר מוחלט, אין, כמובן, שחר למחאות ולהתנגדות, אך יש בכל-זאת מקום לתמיהה ולשאלה. אפילו לערעור, ולא דווקא מטעם שהעלה משרד-החוק אלא מטעם אחר. ביחוד אם נביא בחשבון שיציאתו זו של רב-אלוף יצחק רבין למסע המגבית אינה אלא גולת-הכותרת לכמה וכמה מסעות של אלופי צה"ל בשליחות כזאת, לאחר מלחמת-ששת-הימים.

4

תמיהה זאת תהא אולי מוחשית יותר אם נקדים ונאמר, כי אילו ידענו שבלי הופעתם של אלופי צה"ל במסעי-המגבית היה איסוף-הכספים נמצא בשפל המדרגה וצרכיה הכלכליים והביטחוניים של ישראל היו נפגעים על-ידי כך פגיעה של ממש, הרי היינו אומרים כי חובה עליהם לנסוע ולוא גם על-כרחם ועל-כרחנו. יתר-על-כן, אילו הוגד לנו כי לשם השגת הסכום ההכרחי לישראל בשעה זו יש להסיע לחוץ-לארץ לשם תצוגה זמנית את הכותל המערבי, הייתי אומר כי אם אין קהל התורמים בתפוצות יכול

בלעדי זאת, כי אז חובה לספק רצונו, שכן פיקוח-נפש המדינה דוחה כל חשבונות וטעמים. אלא שכידוע עוד לא הגענו לידי כך.

הכל יודעים שהופעת המפקדים הקרביים של צה"ל, באסיפות המגבית, אף כי יש בה כדי להגדיל את ההכנסות אינה תנאי-בל-יעבור ואינה בגדר עניין המבדיל בין הצלחה וכישלון, האמת היא שמפקדי צה"ל דרושים להם לאנשי המגבית לאו דווקא כערובה בלעדית להצלחה, אלא כתוספת פרס של עידוד וכתמריץ שהזמן גרמו כמין תוספת אטרקציה המתבקשת ממש לאחר מלחמת-ששת-הימים... שכן אימתי אם לא עכשיו אפשר להביא גנראל יהודי ישר משדה-הקרב העשן עדיין אל באנקט של תורמים?

ואף-על-פי-כן, אף כי השקפה זו של אנשי המגבית יש בה הגיון ואף כי השעה היא שעת-חירום המצדיקה את גיוס כל הכוחות להצלחת המגבית, הרי ספק הוא אם יציאתו של מצביא מלחמת-ששת-הימים למסע-ההתרמה הוא הדבר הצריך להמחיש את משמעותה וחובותיה של שעת-חירום זו. לדעתי, עשוי מסע זה להמחיש לאו דווקא את תחושת-החירום העילאית שבעם היהודי, אלא את תחושת יחסי הציבור של פקידי המגבית.

5

משלוח המפקדים הקרביים של ישראל ממלחמת-ששת-הימים אל ועידות-המגבית הוא עניין שבו אנו רואים בפועל ממש כיצד אנו מפעילים, במקרה זה, את העזים שבאמצעים שבידינו לא לשם הבקעה מתוך השיגרה אלא לשם יתר-דשדוש בתוך תוכה. תופעה זו מראה בפועל ממש כיצד אנו נוטלים את סמליה המוחשיים והחיים של ארץ-ישראל הלוחמת והנוצחת ומשבצים אותם בתוך סטיכיה שהיא היפוכם הגמור, שהיא סמל לדרך הנדושה והמחטיאה, שבה הגיעו רעיון התחיה והציונות עד עברי-פי-פחת.

בטוחני כי הגיונם הפשוט של יהודי התפוצות, וקורטוב עניויות שוודאי קיים בהם, היה אומר להם כי מלחמה אכזרית ועקובה זו אינה עניין שיש לשלב אותה בצורה בולטת כל כך ומוחשית כל-כך כמכשיר להצלחת ההתרמה. הריני בטוח כי יהודי התפוצות היו מבינים כי לוועידות המגבית הללו אין הכרח להביא את מצביאי צה"ל כדי שיספרו את מהלך הקרבות ועלילות-הגבורה של הנופלים, שכן אלה שנפלו כבר תרמו את חלקם לכל המגביות היהודיות שבעולם ואין לעשותם שליחים למגבית נוספת. משום כך הייתי רוצה לקוות, למשל, כי אם נגזר על הרמטכ"ל להשתתף בוועידת-מגבית זו, יעלה בו רצון להימנע הפעם ודווקא מן הדבר שבעדו זכה בנסיבות אחרות לשבח מוצדק ונכון – להימנע מלספר על קרבן החייל הפשוט, על הגיבור האפור והאלמוני של המלחמה, ועל תרומתו של זה לניצחון. יש דברים בגנזי האומה אשר מוטב להשתמש בהם רק בשתי דרכים בלבד: או ללא כל תכלית, ל ש מ ם, או לשם כורח עליון. שני נימוקים אלה אין להם תוקף בבאנקטים של המגבית-המאוחדת.

שיגורו של רב-אלוף יצחק רבין למגבית זו – שיגורו של לוחם זה אשר שר-הביטחון תיאר אותו כנכס לאומי נדיר – אינו אלא אחת הדוגמאות לבזבוז שאנו נוקטים לגבי נכסים לאומיים, שאחד מהם הוא גם ה ז מ ן ה ע ו ב ר

ל ב ל י ש ו ב תוך דשדוש בנדושות ובמוסכמות.

שדות-הקרב של מלחמת-ששת-הימים דוממים עכשיו ועשנם, שנמוג לא-מכבר, מתמזג אי-שם עם עשן הגיטאות שבערו לפני עשרים שנה ומשהו, מתמזג איתם לשלמות הכופה עלינו חובות אשר כוחן וזעפן עשוי לפוצץ לא רק ועידה של מגבית מאוחדת. העם היהודי אשר חי תוך עשרים שנים את שתי תמרות-העשן הללו אינו יכול ואינו רשאי להסתפק בגינונים ובקבלות-פנים שבהם הוא מסתפק עכשיו. אל נכריח את מצביאי צבאנו, את פאר כוחנו ותקוותינו, להתמזג בהוואי ובאווירה שהם ההיפך מטיבם ומטיבו של הזמן הזה. על העם היהודי לדעת כי אם עשויות תוצאותיה של מלחמת-ששת-הימים להשתקף בעיקר במגבית היהודית, הרינו הולכים בדרך אשר בסופה אין שחר לא למגביות ולא לתוספת תרומות ולא לתוספת שלטים.